

Тищенко О.І.,
канд. юрид. наук, асистент
кафедри кримінального процесу
Національної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ВЗЯТТЯ ПІД ВАРТУ: СПІРНІ ПИТАННЯ

1. За ч. 5 ст. 165² КПК після одержання подання судді вивчає матеріали кримінальної справи, представлені органами дізнання, слідчим, прокурором. Тобто тільки ті матеріали кримінальної справи, які були надані вищезазначеними суб'єктами на підтвердження викладених у поданні доводів. Актуальним є питання, пов'язане з переліком матеріалів, що направляються судді. Пленум Верховного Суду України у постанові «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» від 25 квітня 2003 р. № 4 зазначив, що матеріали кримінальної справи надають судді для вивчення безпосередньо орган дізнання, слідчий, прокурор. Ці матеріали в суді не реєструються, а вивчатися суддею вони мають у режимі, що забезпечує нерозголошення даних досудового слідства. У разі відмови органом дізнання, слідчим, прокурором у наданні матеріалів кримінальної справи або надання тільки копій окремих процесуальних документів суддя повертає подання прокуророві без розгляду (п. 6).

У цьому контексті заслуговує на увагу положення проекту Кримінально-процесуального кодексу України від 21 травня 2007 р., розробленого робочою групою Національної комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права, який у ч. 2 ст. 160 зазначає, що до клопотання мають бути додані: копії засвідчених матеріалів, якими державний обвинувач обґрунтовує доводи клопотання; перелік свідків, яких державний обвинувач вважає за необхідне допитати під час судового розгляду щодо запобіжного заходу; підтвердження того, що підозрюваній особі надані копії клопотання та матеріали, зазначені у пунктах 3 та 5 частини першої цієї статті.

Ми вважаємо, що документи, які додаються до подання, повинні бути достатніми для підтвердження наявності підстав для обрання даного запобіжного заходу. Пропонуємо закріпити на законодавчому рівні перелік обов'язкових додатків до подання органу дізнання, слідчого, прокурора про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. Вважаємо, що це буде сприяти винесенню судом законного і обґрунтованого рішення щодо застосування даного запобіжного заходу. На нашу думку, до подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту слід долучати: копії постанов про порушення кримінальної справи і притягнення особи як обвинуваченого, копії протоколів затримання, допитів підозрюваного, обвинуваченого, а також докази, що свідчать про необхідність обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту (дані про особу підозрюваного, обвинуваченого, довідки про судимість, дані щодо можливості особи ухилитися від слідства, погрози на адресу потерпілих, свідків тощо).

2. Окремої уваги заслуговує питання щодо надання згоди прокурора на внесення подання про обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту.

Згідно із ч. 2 ст. 165² КПК, якщо орган дізнання, слідчий вважають, що є підстави для обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, то вносять, за згодою прокурора, подання до суду. Пленум у постанові «Про практику застосування судами запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства» від 25 квітня 2003 р. № 4 роз'яснив, що суди не повинні брати до провадження подання, внесені відповідно до ст. 165² КПК, якщо на порушення ч. 2 цієї статті вони не були погоджені з прокурором, або той з ними не погодився, або із подання не зрозуміло, який саме прокурор (його посада і прізвище) дав згоду (п. 4).

Разом з тим питання про необхідність та доцільність отримання такої згоди прокурора є предметом багатьох дискусій як між вченими-процесуалістами, так і між практичними працівниками. При цьому одні вважають отримання такої згоди додатковою гарантією від незаконного взяття особи під варту (Є. Колах, М. Парфенова, Є. Мизуліна, О. Хімичева), інші наполягають на недоцільності її отримання (І. Кожевников).

Ми поділяємо точку зору тих авторів, які вважають згоду прокурора з поданням про обрання запобіжного заходу у вигляді про взяття під варту обвинуваченого (підозрюваного) додатковою суттєвою гарантією дотримання прав і законних інтересів особи.

3. З огляду на це доцільно зупинитися на питанні щодо форми надання прокурором такої згоди. Чинний КПК не встановлює відповідних вимог.

На нашу думку, кожне рішення, яке приймається у кримінальному судочинстві відповідним суб'єктом, має бути вмотивованим. У зв'язку з цим вважаємо, що прокурор за результатами розгляду матеріалів, зібраних органами досудового розслідування щодо необхідності обрання обвинуваченому (підозрюваному) запобіжного заходу у вигляді взяття під варту, повинен виносити відповідну постанову. Таким чином прокурор буде не тільки констатувати факт застосування до особи даного запобіжного заходу, але й наводити правові мотиви та фактичні підстави прийнятого ним рішення. Це має бути гарантією правомірного застосування до особи вказаного запобіжного заходу.

4. Звертаємо увагу на доцільність закріплення на законодавчому рівні обов'язку прокурора при наданні згоди на застосування такого запобіжного заходу в необхідних випадках особисто допитувати обвинуваченого (підозрюваного).